

Ontdekkingswandelingen in Schaarbeek

Wandeling 3 : De schatten van de Louis Bertrandlaan

Zou **Eugène Autrique** ooit vermoed hebben dat de woning (1) die hij in 1893 volgens de plannen van Victor Horta liet optrekken, zo een stempel zou drukken op de toekomst? U hoeft enkel over de drempel van nr. 266 van de Haachtsesteenweg te stappen om de bijzondere sfeer van de Brusselse huizen van weleer te voelen. Van de kelderkeuken tot de zolder laat deze woning het prille begin van de art nouveau zien en neemt ze je mee op de denkbeeldige reis die François Schuiten en Benoît Peeters uitstippelden ...

De aanleg van de **Louis Bertrandlaan** (2) begon in 1905, ze verbindt de Haachtsesteenweg met het Josaphatpark. Samen met de Louizalaan en de Tervurenlaan is dit een van de mooiste straten van de hoofdstad. Gevelwedstrijden stimuleerden verschillende architecten om zeer elegante woningen te bouwen die uitblinken in verscheidenheid: ze worden zwierig verlevendigd door graffiti, siersmeedwerk, keramiek, torentjes en loggia's. De panden nr. 1 en 2 in neorenaissancestijl behaalden de eerste prijs op een van deze wedstrijden; ze werden gebouwd op vraag van een verzekeringsmaatschappij (3) (O. Lauwers - 1909). Ze vormen de hoek van de L. Bertrandlaan en de

Haachtsesteenweg, bakenen het voorplein van de Sint-Servaaskerk af en omlijsten het perspectief naar het park.

Een mooie eikenhouten deur, in steen gebeeldhouwde gezichten,

siersmeedwerkelementen, fabeldieren: een volledig middeleeuws decor verrast de wandelaar **op nr. 19 (4) van de L. Bertrandlaan**. Architect Charles Temperman, beloond met de bronzen medaille, kwam hier in 1908 tegemoet aan de wens van een burgerij die gek was op historische referenties en haar status wilde bekrachtigen door materialen van hoge kwaliteit te gebruiken. Ook de Schaarbeekse kers is hier niet vergeten!

Schaarbeek bezit een opmerkelijk art-nouveaupatrimonium. Henri Jacobs, wiens vader inspecteur van de Brusselse gemeentescholen was, bouwde in 1907 in samenwerking met de kunstenaar Privat Livemont een echt schoolpaleis (5). Hij benutte de sterke helling van het terrein op een ingenieuze manier en plaatste twee schoolinstellingen boven elkaar, die toch elk een functionele autonomie behielden. Een decor van bijen, bijenkorven, kamillebloemen en kersen versiert de hoofdingang van de vroegere industriële school op nr. 30 van de Bijenkorfstraat. De initiaal van Schaarbeek markeert de magistrale muuropening, een en al glas en ijzer. Het naburige pand, de St. Augustinschool op nr. 28, benadrukt via de neogotische architectuur dat de school tot het katholieke onderwijsnet behoort.

Het **Schaarbeeks Biermuseum** (6), op nr. 35 van de Louis Bertrandlaan, herinnert aan de vele brouwers in de gemeente in de 19e eeuw en nodigt u uit kennis te maken met hun knowhow en met de verschillende productiefases van het bier. Flessencollecties, geëmailleerde reclameborden en vaten getuigen van de rijkdom van het Belgische bierpatrimonium.

De tuin van nr. 37 doet dienst als schrijn voor de **18e-eeuwse pastorie** die vroeger uitkeek op de gotische Sint-Servaaskerk. In de 13e eeuw vormden boerderijen, wijngaarden en watermolens rond de kerk het landelijke dorp van toen. Op wens van koning Leopold II moest het kerkgebouw, dat zich dwars op het nieuwe perspectief bevond - ter hoogte van de monumentale vaas - in 1911 wijken voor het project van de Louis Bertrandlaan en de nieuwe Sint-Servaaskerk.

Het huis in wit en blauw op nr. 39 pakt uit met tal van fantasieën: een polygonale loggia, een puntgevel ter versiering van de geveltop en een kleine dakkapel.

Op nr. 43 treffen we een spel van bogen en tegenbogen (7) aan: bekijk de gebeeldhouwde plantenstengels in het hardsteen, de barokke beweging met siersmeedwerk aan de kelderkeuken en het verticale elan van de gevel die uitloopt in een aar van smeedijzer. Architect **Gustave Strauven** gaf in 1906 vorm aan een zeer moderne art-nouveaugevel.

De bekwaamheid van een architect blijkt vaak uit de manier waarop hij hoeken aanpakt. Strauven slaagt schitterend in het optrekken van de **twee opbrengstpanden op nr. 53-61**, opgevolgd met gekleurde baksteen en keramiektegels, op de hoeken van de Louis Bertrandlaan en de Josaphatstraat (8). Op nr. 65 pakt hij uit met pittig en elegant siersmeedwerk in een verrassende luifel. Hij ondertekent de gevel van nr. 53, onderaan op een keramiekschilderij dat de primitieve dorpskern afbeeldt. Zou de ezel met de kersen rond zijn oren een

verwijzing zijn naar de oude naam van de Josaphatstraat, die vroeger ook "Ezelweg" genoemd werd? Enkel de Schaarbekenaren hadden immers het voorrecht om hun geooogste producten op een ezelsrug te vervoeren en ze te verkopen op de Brusselse markten!

In de Josaphatstraat ontdekken we ook de andere kant van het schoolcomplex **gemeenteschool nr. I** (H. Jacobs - 1907) (9). De hoge ramen van nr. 241, gescheiden door gietijzeren kolommen, maken deel uit van de turnzaal en geven het licht vrij spel. De poort van nr. 229, met daarboven een fakkel als symbool voor de vrijzinnigheid, benadrukt de wil om aan duizend leerlingen een niet-confessionele school te bieden in een art nouveau architectuur, met de modernste voorzieningen zoals laboratoria en een zwembad!

Ontdek het motto dat voluit geschreven staat boven de ronde deur van de gevel van **nr. 67 van de Louis Bertrandlaan**: "Oost West Thuis Best!" De Schaarbeekse François Hemelsoet ontplooidde zijn architecturaal talent op **nr. 88 van de Kesselsstraat** (1906) (10). Zwaan en waterlelies versieren het glasraam van het bovenlicht. Het gebouw wordt afgesloten met een mooie muuropening met hoefijzerboog, met daarvoor een klein balkon. Twee deurknoppen in de vorm van een hagedis wachten de bezoeker op aan de voordeur.

Kent u Henri Villard? In de naar hem genoemde straat is er op de hoek met de Deschanellaan een herdenkingsplaat die verwijst naar deze verbazingwekkende persoonlijkheid die de autogiro bedacht, de voorloper van de helikopter.

Wist u dat een in 1855 geboren Schaarbekenaar tot president van de Franse Republiek gekozen werd? De **Paul Deschanellaan** (11) die naar hem genoemd is, is aangelegd na de overwelving van de Luxemburg-spoorlijn in 1919. Deze met bomen beplante weg die de gemeente doorkruist laat de gebouwen die hoofdzakelijk uit het interbellum dateren volledig tot hun recht komen.

De woning op nr. 76, met geometrische lijnen en een plat dak, wordt verlevendigd door in elkaar grijpende gele bakstenen, in het midden versierd met rozen. Diezelfde rozen versieren ook het mooie opbrengstpad dat **E. Vanlerberghe op nr. 58** optrok.

De harmonie van de Deschanellaan als geheel laat ook ruimte voor architecturale diversiteit. Een bewijs hiervan is deze woning met puntgevel met vakwerk en de charmante allures van een Engelse cottage, gebouwd door interieurarchitect J. Van Tuyn op nr. 30 (12). Een jaartal naast een putto verwijst naar het bouwjaar van de woning.

De privéwoning op nr. 20 (E. Vanlerberghe-1930) (13) die steen en witte baksteen combineert, straalt een mooi evenwicht uit. De verfijnde uitvoering van de voordeur, met goudtinten, brengt een hommage aan de bloemen! Op het voetpad daartegenover, **op nr. 13 en 17**, omlijsten twee identieke huizen een mooie woning waar op de gevel een adelaar zijn vleugels uitspreidt.

De Elektriciteitsmast die Jacques de Lalaing (14) ontwierp voor de wereldtentoonstelling van Gent in 1913 werd in 1926 aan de gemeente geschonken. Hij kreeg zijn oorspronkelijke plek terug aan de ingang van het Josaphatpark, dat hij tot 1950 verlichtte. Wist u dat de beeldhouwer, die de anatomie van de negen tijgers realistisch wilde weergeven, in een kooi in zijn tuin een tijger hield?

Ga over de spoorwegbrug binnen in het Josaphatpark, een groene ruimte die aangelegd werd door Edmond Galoppin (15) in 1904. Deze tuin in Engelse stijl was vroeger privébezit en dankt zijn naam aan de gelijkenis met de Josaphatvallei in Palestina.

U wandelt richting vijvers met op de achtergrond de huizenrij van de Azalealaan. De promenade wordt afgebakend door diverse sculpturen waaronder - in de schaduw van een spar - de buste van Emile Verhaeren, die deze weg vaak aflegde. Ook andere kunstenaars worden herdacht in de omgeving van de mooie duiventil: zo staat dramaturg **Nestor de Tière** tegenover schilder **Léon Frédéric**.

Het Josaphatpark nodigt uit tot rust en wandelen maar ook kinderen zijn hier welkom: in de buurt van het omheinde ezelerf is er voor hen een speelruimte.

Zouden de treurwilgen van het park zich de legende herinneren die onsterfelijk geworden is door de "**Fontaine d'Amour**"? (M. De Rijck - 1988) (16): Het verhaal van een onmogelijke liefde tussen een kasteelvrouw en een molenaar die

voor altijd verenigd zijn in het water van een bron ...

Vroeger kwam men hier baden, vandaag is het park een ontspanningsplek met veel aandacht voor sport: tegenover het minigolfterrein is er een grasveld, speciaal voor boogschuttersverenigingen.

Niet vergeten in uw agenda te noteren voor u het Josaphatpark verlaat: afspraak elk laatste weekend van juni om in gezinsverband het feest van de kers te vieren, het feest van alle Schaarbekenaren. Bereid u alvast voor op de wedstrijd kersenpitspuwen. Het huidige record: 14,01 meter!

Het Sportpaleis, de favoriete ontmoetingsplek voor de sport in de hoofdstad, maakte in 1970 plaats voor de 34 verdiepingen van het **Brusilia-gebouw** (17), gebouwd door architect J. Cuisinier.

De straatkant van de Louis Bertrandlaan met even nummers heeft enkele interessante gebouwen, zoals deze elegante woning uit 1908 op nr. 66 (18). Op de 1e verdieping bieden mooie openslaande deuren toegang tot een groot balkon. Op de top van de puntgevel in barokstijl staat een adelaar op het punt om weg te vliegen.

Op een steenworp daarvandaan gaven de architecten Fastré - vader en zoon - het pand op nr. 50 uit 1906 (19) de allures van een klein kasteel. Twee torens omlijsten de smalste gevel van dit imposante gebouw, met ervoor een tuintje dat omheind is door traliwerk.

François Hemelsoet toont aan dat art nouveau zich niet beperkt tot organische lijnen: zijn werk op **nr. 38** (20) laat openingen met zeer gevarieerde vormen zien.

In het midden van de Louis Bertrandlaan troont een monumentale bronzen vaas die de naam "**Bacchanales**" (21) kreeg. Deze vaas werd geschonken door Raoul Warocqué en gemaakt door beeldhouwer **Godefroid Devreese**. Ze werd in 1911 geïnstalleerd en geeft het midden van de eerste Sint-Servaaskerk aan. Ze brengt hulde aan de god Pan, omringd door nimfen: plaats voor de bedwelming door wijn en dans!

(9) la Maison Autrique

Architect : V. Horta
 Haechtsesteenweg, 266
 Tél: +32 / (0)2 / 215.66.00
www.autrique.be - 3 €, 4,5 € & 6 €
 woensdag > zondag 12 > 18u

(4) L. Bertrand laan n°19
 Architect : Ch. Temperman,

(21) Louis Bertrand laan - Vaas
 « Bacchanales » G.Devreese

(5) et (9) Groupe scolaire Josaphat
 Bijenkorfstraat 30 en Josaphatstraat 229
 Arch. H.Jacobs - Sgraffite Privat
 Livemont

(6) Bier Museum

Louis Bertrandlaan 33-35
 02.241.56.27
roger_peeters@belgacom.net
<http://users.skynet.be/museedelabiere/>

woensdag en zaterdag 14 > 18 u
 op afspraak

Ingang 3€ (bezoek + bier).

(8) N°65 L. Bertrandlaan
 Architect : G.Strauven

(13) N°20 P.Deschanelaan
 Architect : E.Vanlerberghe

Mon de Rijck « Fontaine d'Amour »
 Josaphat Park

(14) et (17) « Le Mât électrique »
 Jacques de Lalaing en het Brusiliagebouw

Deze Wandeling is een initiatief van **Cécile Jodogne**, Burgemeester wvd, Schepen van Stedenbouw, Erfgoed en Toerisme van Schaarbeek
 Gemeentehuis – Colignonplein 1030 Brussel
cjodogne@schaerbeek.irisnet.be – 02/244.70.28
 Rédactie : Geneviève Van Tichelen - Bus Bavard vzw

Fotorechten: G.van Tichelen, Bus Bavard , (9) MF Plissart